

HOOFDSTUK 8

DE SCHOOL IN EN ROND OORLOGSTIJD 1939 - 1947

“Een vierde klas H.B.S. heb ik nauwelijks gehad. In september 1944 werd de school gevorderd door de Duitsers voor het legeren van Russische soldaten (Georgiërs), die in Duitse dienst waren; later waren er geen kolen meer voor de verwarming en daarna was er geen elektriciteit meer beschikbaar. Tot overmaat van ramp moesten we met de school gaan aardappelrooien, zgn. voor de voedselvoorziening, maar naar later bleek voor de spiritusbereiding ten behoeve van de geheime wapens de V1 en de V2. Met een groepje werd ik ingezet op de boerderij van de familie Ter Wisch met Bouwman als zetboer. Uiteindelijk werden we door de vorst gedwongen om te stoppen. Met veel huiswerk en weinig lessen op verschillende locaties als de M.U.L.O., de school van Meester Wester en het schaftlokaal van de AGO kwamen we de winter door.”

Jaap Groeneweg ('De Oude Weg', maart 2003)

Dr. H. J. Blikslager

Het directeurschap van Dr. Hendri Jacob Blikslager is van augustus 1939 tot augustus 1947. In totaal dus acht jaar, waarvan vijf jaar de oorlog bestrijken, maar ook bijna een jaar van onrust door de mobilisatie en een onrustige periode na de bevrijding. Blikslager, geboren in Amsterdam in 1900, is leraar op de R.H.B.S. in Middelburg als hij solliciteert naar de baan als eindverantwoordelijke in Ter Apel. Bij het Koninklijk Besluit van 6 juli 1939 wordt hij benoemd. Net als zijn twee voorgangers heeft hij dus geen ervaring als directeur. Voor hem wordt de leerschool aan de zuidpunt van Westerwolde wel een heel moeilijke. Balancerend tussen ‘goed’ en ‘fout’, tussen het belang van de school en de wil van de bezetter, probeert hij zo goed en kwaad als het kan het onderwijs naar behoren te vervolgen.

Het verloop van de Tweede Wereldoorlog lijkt op de H.B.S. oppervlakkig gezien weinig invloed te hebben gehad. Er zijn natuurlijk de grote en kleine zorgen over de grootte van de school, de examens, en de zorgen over leerlingen en leraren die soms lange tijd onderweg zijn naar Ter Apel. Maar schijn bedriegt! De notulen van de Lerarenvergaderingen van 1921-1946 maken duidelijk dat er onder die schijnbare rust veel spanning zit. De verslagen van de vergaderingen worden in deze jaren gemaakt door de docent Nederlands, H.H. Schoonveld. Directeur Blikslager heeft de gebeurtenissen van de school in zijn terugblik bij het 25-jarig jubileum uitvoerig beschreven. Samen met de notulen en enkele bewaarde brieven geeft het ons een precieze beschrijving van onze school in oorlogstijd.

Toen in mei 1940 vanwege de oorlogsdreiging vanuit het Oosten de bruggen werden opgeblazen, moesten veel leerlingen omrijden om toch naar school te kunnen. Hier de opgeblazen Roswinkeler brug aan de Hoofdstraat.

“Het is mij gebleken dat een aantal onzer leerlingen de laatste tijd politieke vergaderingen bezoekt, hetzij uit nieuwsgierigheid, hetzij omdat zij met de aldaar verkondigde ideeën instemmen. Evenals elders in het land is het aan school voorgekomen, dat politieke propaganda is gevoerd onder en door leerlingen, vóór en in het schoolgebouw. Dergelijke propaganda, van welke zijde ook komende en in welke vorm ook, kan niet worden geduld.

Voor het begin gaan we eerst nog een paar jaar terug, namelijk naar 24 oktober 1933, met een verklaring van directeur Baumann. Hier volgt het hele citaat:

“Aanwezig zijn: Baumann, Heeg, Hemkes, Hofenkamp, Schoonveld, Schreuder, Schuurman, Stoker, Van Gulik, Van Vreumingen, en Visser.

Ik heb de leerlingen in de drie hoogste klassen daarop attent gemaakt en ik draag u op zeer nauwlettend toe te zien of in een of andere vorm politieke ideeën in de school worden gebracht. Echter gelieve U in voorkomende gevallen niet zelf in te grijpen, maar U te bepalen tot een mededeling aan mij. Daarnaast zal ook ieder der docenten in de school met de uiterste zorg uitlatingen dienen te vermij-

den, welke van een voorkeur voor de ene dan wel een afkeer voor de andere politieke partij beweging of groep doen blijken.

Ik ben er van overtuigd dat er op dit punt, tussen U en mij, generlei verschil van mening bestaat, maar meen toch de zaak scherp te moeten stellen. Eveneens zal ik het op prijs stellen indien U ook buiten de school, althans tegenover leerlingen, dezelfde houding zoudt willen aannemen. Want al is ieder buiten de school vrij, binnen de beperkingen door de regering gesteld, politieke activiteit van een docent, ook al onthoudt hij zich van alle propaganda onder leerlingen, kan toch leiden en heeft ook geleid tot verhoogde belangstelling voor politieke stromingen onder leerlingen, die zich noodzakelijk afspiegelt in hunnen gesprekken en aldus invloed heeft op den geest in de school.”

Dit is een scherpe verklaring, misschien ook wel een stellingname. In november 1931 is de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) opgericht en later blijken er zeker twee docenten te zijn die sympathiseren met die NSB. Zou Baumann daar toen al een vermoeden van hebben gehad?

Maar er is niemand die een toelichting vraagt en in de volgende vergadering komt er niemand op terug. Baumann is heel duidelijk geweest.

Op 10 mei wordt Nederland overvallen door het Duitse leger. Een dag voor de capitulatie op 15 mei komen de leraren op verzoek van Blikslager samen. Hij heeft een brief ontvangen van de Commissaris der Koningin in Groningen. De belangrijkste zin hieruit is: "De lessen dienen zo gauw mogelijk hervat te worden."

Blikslager roept de docenten bijeen en deelt hen mee: "...voor alles moet worden gezorgd voor een rustige sfeer. In verband met politieke meningsverschillen bij de leerlingen zal men gesprekken met politieke inslag zoveel dienen te vermijden en politieke debatten tussen leerlingen onderling zullen niet getoleerd worden." Het is mogelijk dat sommige leerlingen nu met emblemen op hun kleren naar school zullen komen en de vraag wordt gesteld, of men daartegen moet optreden en zo ja, op welke manier. Er wordt besloten dat "de leerlingen op 15 mei 's ochtends voor het begin der lessen in de hal bijeenkomen. De directeur zal hun dan in een korte toespraak wijzen op de bijzondere omstandigheid en een dringend beroep doen op aller medewerking om een rustige sfeer te verzekeren zulks in het belang van allen."

Brief van directeur Blikslager aan de vooravond van de Hongerwinter van '44-45

Blikslager probeert de docenten gerust te stellen over hun salaris. "Nu het contact met Den Haag verloren is, zal de uitbetaling van salaris waarschijnlijk plaatsvinden in de provincie Groningen."

Al een maand na de komst van Blikslager - in september 1939 - wordt een aantal leraren en leerlingen gemobiliseerd. De leerlingen Scheven en Steenhuis komen al snel weer terug, zoals Blikslager zegt, met uitstel van militaire dienst. De leraren blijven echter langer weg. Gaemers (handelswetenschappen), Heeg (lichamelijke opvoeding) en Schoonveld worden weggeroepen en ze blijven weg tot na de meidagen van 1940. Hun vervangers zijn Smith voor handelswetenschappen en mejuffrouw Struif voor Nederlands.

De vervanging van gymnastiekleraar Heeg leidt een triest verhaal in. Heeg is op en top een sportman. Hij schrijft sportboeken. Met enig zoeken vindt men bij de betere antiquarissen de boeken 'Kamergymnastiek voor Mannen', 'Kamergymnastiek voor Vrouwen' (uit 1933) en 'Lichaamstraining voor Voetballers' (1936), met een voorwoord van Karel Lotsy, trainer van het Nederlands voetbalelftal en drie keer chef de equipe van het Olympisch team. Lijkt de ambitie van de gymnastiekleraar aanvankelijk dus in de richting van het schrijven van boeken te gaan, de opkomst van de NSB vergroot zijn interesse in de politiek. In de notulen of correspondentie vinden we

RIJKS H.B.S.
TER APEL
Nr. 208/C.

Tor Apel, 30 October 1944.

Aan de Ouders en Verzorgers
van de leerlingen van de
Rijks H.B.S. te Tor Apel.

Nu het aardappelrooien zo ongeveer gedaan is, lijkt het mij gewenst, dat de leerlingen van de Rijks H.B.S. de studie weer zo veel mogelijk opvatten. Daar de school niet verwarmd mag worden en gedeeltelijk gevorderd is en vele leerlingen door de slechte verbindingen en door fietsengebrek niet in staat zijn de school geregeld te bezoeken, is het niet wel mogelijk gewoon les te geven.

Daarom roep ik alle leerlingen op Maandag 6 November a.s. 9.30 uur op school te verschijnen voor het in ontvangst nemen van een weektaak. Het is gewenst, dat Allen zo veel mogelijk opkomen en dat iedere leerling een agenda of opschrijfboekje medeneemt. Mocht een leerling om een of andere reden verhinderd zijn, dan verzoek ik U mij zo x spoedig mogelijk schriftelijk bericht daarvan te zenden.

De in het bezit van de leerlingen zijnde bibliotheekboeken moeten ingeleverd worden.

De Directeur van de Rijks H.B.S.
te Tor Apel,
Dr. H. J. Blikslager

geen enkele aanwijzing van zijn lidmaatschap van deze beweging, tot hij in december 1942 benoemd wordt tot Burgemeester van Nieuwe Pekela en een maand later afscheid neemt van de school. Hij blijkt een fanatieke aanhanger van de beweging te zijn.

Uit "het Ter Apeler Advertentieblad" december 1945

De tragische ironie wil dat de vervanger van Heeg een jongeman is van Joodse afkomst. Felix Polak uit Winschoten is dan onder meer gymnastiekleraar bij de turnvereniging in Vlagtwedde. Hij neemt de lessen van Heeg in september 1939 over. In het indrukwekkende boek over de Joodse gemeenschap in Winschoten (E.P. Boon – 'De Joodse gemeenschap in Winschoten en omgeving') wordt Polak herhaaldelijk genoemd. Hij is namelijk zeer actief in de Joodse gemeenschap van Winschoten als het gaat om het organiseren van (sport)evenementen. Opmerkelijk is het verzoek dat Polak op een gegeven moment doet aan de directeur tijdens een lerarenvergadering. Hij kan niet meer met het openbaar vervoer vanuit Winschoten komen. Nu hij dus op de fiets moet komen, vraagt hij of zijn rooster aangepast kan worden, zodat hij wat later kan beginnen.

Als Joodse leraren eind 1940 niet meer voor de klas mogen op niet-Joodse scholen, vertrekt Polak met zijn gezin naar Den Bosch om daar aan de Joodse School te werken. In 1943 wordt hij samen met zijn vrouw en twee zontjes opgepakt, naar Sobibor afgevoerd en daar omgebracht. Polak is dan 36, zijn vrouw 34, zijn kinderen vijf en acht jaar oud.

In zijn terugblik na de oorlog meldt Blikslager dat men weet dat Polak, ondanks pogingen om zijn deportatie te voorkomen, naar Polen 'gesleept' is, om dan vast te stellen dat er sindsdien helaas niets meer van hem vernomen is... Op 7 september 1945 schrijft Blikslager een brief aan de heer Bartelds in Den Haag. Bartelds bereidt een boek voor over gevallen leraren in de oorlogstijd. Blikslager mist in een lange lijst de naam van Polak. Hij was, schrijft de directeur, tijdelijk leraar ter vervanging van een docent die was gemobiliseerd. Hij vervolgt: "...in maart 1943 ontving ik het laatste levensteken van hem. Hij vroeg mij toen om moeite te doen voor hem en zijn gezin ter voorkoming van deportatie naar Polen. Ik vroeg aan de secretaris-generaal Dr. Jan van Dam van het departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming hem te plaatsen op de zogenaamde lijst Van Dam. Ook de Hoofdinspecteur voor het L.O., de heer IJzer, deed nog moeite voor hem. Alles helaas te vergeefs. Een schrijven van de sec. deelde mij mee dat geen vrijstelling kon worden verleend van 'tewerkstelling in het buitenland'. Nadien heb ik nooit meer iets van de heer Polak vernomen, zodat wel moet worden gerekend met zijn omkomen in Polen."

In Ter Apel waren militairen ten tijde van de mobilisatie nadrukkelijk zichtbaar in het straatbeeld, hier op een dekschuit die diende als tijdelijk onderkomen.

Het begin van de oorlog lijkt wat aan de school voorbij te gaan. “De oorlog ging in de Meidagen als een orkaan over ons, zonder de school merkbaar te teisteren”, aldus Blikslager in zijn terugblik. De eindexamens worden in mei 1940 dan ook ‘gewoon’ afgenomen en met succes: alle kandidaten slagen!

De orkaan mag dan voorbij zijn gegaan, de effecten blijven ook de school niet bespaard. De school wordt overspoeld met bevelen, verordeningen van allerlei instanties, van landelijk tot regionaal. Een mooi moment om Blikslager zelf aan het woord te laten. Tijdens de jubileumbijeenkomst van 1946 herinnert hij het zich als volgt:

“Spoedig brak nu een tijd aan van kleine en grote moeilijkheden. De leerboeken en bibliotheekboeken moesten ‘gezuiverd’ worden. Daar er in sommige klassen onbetrouwbare elementen zaten en het lerarencorps helaas ook niet geheel uit goede vaderlanders bestond, moest deze maatregel wel uitgevoerd worden. Gelukkig hielpen de leerlingen mij goed. De te verwijderen passages waren bij het onderzoek dikwijls door hen reeds uitgesneden. Zo herinner ik mij de opdracht om het portret van H.M. de Koningin te verwijderen uit de schoolagenda’s. Bij onderzoek bleek mij, dat deze opdracht door de leerlingen

De ontwikkelingen in het naburige Duitsland konden in een grensplaats als Ter Apel niet eenvoudig genegeerd worden. Hier worden enkele uit de Emslandkampen ontvluchte gevangenen vanaf de marechausseekazerne aan de Hoofdkade afgevoerd naar het treinstation. Die route liep pal langs zowel de M.U.L.O. alsook langs de R.H.B.S.

reeds volledig ten uitvoer was gebracht. Of de bezetter deze ‘zelfwerkzaamheden’ ook zo, als ik, waardeerde, is mij niet bekend.

In die tijd regende het verordeningen, waarschuwingen en bedreigingen. Ik noem in willekeurige volgorde op: over feestbetoon, over het dragen van oranje en insignes, over demonstraties tegen de bezettende macht, over de houding tegenover Duitse staatsburgers, over sabotagehandelingen, over winterhulp, over anti-Duitse opschriften, enz. enz. En telkens bleek weer hoe de geest van verzet onder de leerlingen leefde, hoe zij de bedreigingen over zich heen lieten gaan en het beroep op hun medewerking negeerden.

De weinig afgedwaalden onder de leerlingen, die lid waren van een N.S.B.- jeugdorganisatie, brachten mij nog al eens in moeilijkheden, doordat ik hen niet wenste vrij te geven voor hun vieringen. Het bleef echter steeds bij bedreigingen van mindere goden en berispelende brieven van den secretaris-generaal.”

Op de Promotieavond in het Boschhuis op 19 juli 1941 neemt een collega afscheid. Het is Schreuder die naar Alkmaar gaat na elf jaren in Ter Apel. Er worden veel aardige woorden gezegd, over en weer. Maar het slot is een kleine verzetsdaad. Er is een koortje gevormd dat

Ook in Ter Apel konden men niet de ogen sluiten voor de politieke ontwikkelingen

twee liedjes zingt: 'My Old Kentucky Home' en 'Holland, ik vind je zo mooi.' Muziek en tekst die in de bezettingstijd niet konden.

In de verslagen van de lerarenvergaderingen staat regelmatig vermeld dat er collega's afwezig zijn. Een goede reden is dat de verbindingen met Ter Apel zo moeilijk zijn geworden, vooral in de winter. Het is dan immers vroeg donker en na een bepaalde tijd mogen mensen niet meer buiten zijn als ze er geen bijzondere toestemming voor hebben (de spertijd). De afstanden zijn voor leraren én leerlingen een groot probleem. Er zijn er die elke dag meer dan 25 km heen en dan ook weer terug reizen, vaak op de fiets. Dat is erg lastig maar eigenlijk is iedereen daar wel aan gewend.

Maar er zijn ook die in het verzet actief zijn of zitten ondergedoken. Daar zijn ook oudere leerlingen bij. De afwezigheid van leraren wordt bijvoorbeeld als volgt verwoord: "De Heer Adriani is wegens ambtsbezigheden elders, afwezig."

In september 1941 worden de joodse leerlingen van school verwijderd. Onze H.B.S. kent op dat moment één leerling voor wie deze maatregel geldt. Deze leerling keert gelukkig na de oorlog in goede gezondheid terug.

En dan, soms, lijkt de oorlog ver weg te zijn. Zo ook op 23 oktober 1941 als de directeur

opkomt voor zijn leerlingen. Dat doet hij vaak. Niet alleen ten opzichte van zijn docenten zoals hier, maar ook in brieven aan de Inspectie. Op deze vergadering maakt hij zich wel heel ernstig zorgen over de grote belasting van de leerlingen: "Er schiet voor hen zeer weinig vrije tijd over. Zij slapen, zij eten, zij reizen en werken. Daarom is de beperking van stof en onderwerpen wel degelijk gewenst." Hij vraagt de docenten het huiswerk te beperken tot een half uur per avond per vak.

In 1942 worden Nederlandse jongemannen opgeroepen voor de zogenaamde arbeidsdienst. De eindexamens worden daarom vervroegd en de eindexameneisen worden verlicht. Dat blijft het geval tot aan de eindexamens in 1946.

In 1943 wordt de situatie alsmaar ernstiger. Vanaf februari worden er razzia's gehouden op school en de oudere jongens blijven weg uit angst te werk gesteld te worden. De rust keert na verloop van tijd terug, maar in juni worden acht leerlingen opgeroepen. Vier daarvan duiken onder, de anderen melden zich wel. Ook leraar Adriani wordt opgeroepen. Blikslager deelt dan aan het begin van het schooljaar 1943-1944 mee: "Onze collega Adriani is weggevoerd in krijgsgevangenschap." Adriana is echter ondergedoken en maakt gebruik van deze omstandigheid door verder te werken aan zijn proefschrift.

DAIT

Ik zie hem nog voor me, onze leraar wiskunde, natuurkunde en cosmografie, de heer Schuurman. Een statige, gezette man in een, ook voor die tijd, ouderwetse 'outfit'. Ik spreek nu over de oorlogsjaren.

Hij droeg altijd een stemmig kostuum en heel fascinerend vond ik zijn staande boord. Elke vorm van opwindning leek hem vreemd. Hij was de rust zelve en zijn gaan en bewegen in de klas onderstreepten dit.

Hij was één van de leraren die begreep dat je het niet zo gemakkelijk had, als je plompverloren, komend uit het Westen van het land, op een school in Ter Apel werd geplaatst.

De aardigste herinneringen heb ik aan lessen in het natuurkundelokaal. Vooral als er een proef gedaan moest worden.

'Pait', gezeten op zijn hoge stoel, legde eerst de proef uit. Dan drukte hij op de bel en verscheen de conciërge- amanuensis, die door ons 'Pluto' werd genoemd, omdat hij telkenmale zo braaf kwam opdruven als er gebeld werd.

De heer Schuurman stak zelf geen hand uit bij de proef, de conciërge bewoog zich ietwat nerveus voor in het lokaal en wij keken aandachtig toe in de hoop dat de proef zou mislukken. Een enkele maal hadden wij dat geluk.

Heel mooi waren de lessen met lichtbeelden, in de cosmografie. Het lokaal werd verduisterd en dat was voor enkele leerlingen dan het sein om, onder de banken door, op avontuur te gaan. Zelf heb ik die lessen erg boeiend gevonden.

Na de bevrijding kwam 'Pait' niet meer terug. Men zei dat hij 'fout' geweest was. Het vreemde was dat niemand ons ooit gezegd heeft wat er nu werkelijk aan de hand was. Ik heb hem gemist en heb nog vaak gedacht aan de man, wiens lessen ik met plezier heb gevolgd, mijnheer 'Pait' Schuurman.

Coevorden, Gerard van der Linde ('De Oude Weg', maart 1990)

De situatie rond de tewerkstelling leidt uiteindelijk tot de mogelijkheid van het behalen van een zogenaamd nooddiploma. De docenten komen op 14 oktober 1943 bijeen, omdat er een brief is gekomen van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen over een 'noodexamen' dat wordt ingesteld. Met Kerst zullen bepaalde leerlingen een eindexamen krijgen volgens de beslissing van de docenten. Het gaat op onze school om twee H.B.S.-A leerlingen en zeven H.B.S.-B leerlingen. Het rapport of examen moet minstens berusten op één schriftelijk proefwerk. De nooddiploma's worden geldig volgens de procedure dat de directeur beslist over het toekennen op advies van de docenten. Vervolgens tekent de Inspecteur voor 'gezien'.

De bedoeling is dat leerlingen in examenklassen die op het punt staan opgeroepen te worden voor de tewerkstelling in december van dat jaar al hun diploma kunnen halen. Blikslager beschrijft in zijn terugblik hoe de directieuren in het noorden gezamenlijk besluiten het nooddiploma niet af te geven. Blikslager herinnert:

“Op 22 november werden de in dit opzicht stakende directieuren tot een bespreking met secretaris-generaal van Dam opgeroepen. Deze bespreking had geen resultaat, omdat de directieuren hun standpunt handhaafden. De secretaris-generaal eindigde de bijeenkomst met de raad om, indien de directieuren niet wensten mede te werken, ontslag aan te vragen, dat zou voor hen beter zijn, dan een gegeven ontslag. Ontslag werd door ons niet aangevraagd en ontslag is ook nooit gegeven! Grievend voor de directieuren, die hier voet bij stuk hielden, is het besluit, na de bevrijding genomen, om deze diploma's wel te erkennen. Gelukkig hebben alle kandidaten, wie het nooddiploma door ons niet verstrekt werd, na de bevrijding een zogenaamd ministerieel diploma ontvangen.”

De onderhuidse spanningen tussen het personeel komen tot een uitbarsting op een normaal lijkende rapportvergadering. Dat is op 9 maart 1944. Tussen de docenten zijn afspraken gemaakt over de samenstelling van rapportcijfers en over de 'sprongen' in cijfers van het ene naar het volgende rapport. Er is

dan kennelijk één docent die zich daaraan niet houdt: Schuurman. Blikslager vraagt hem dan ook hoe zijn cijfers tot stand zijn gekomen. Schuurman antwoordt, een beetje pesterig: "uit de proefwerkcijfers." Blikslager geeft een voorbeeld van een rapportcijfer op grond van één proefwerk. De grote sprongen komen praktisch alleen bij Schuurman voor volgens Blikslager. Hij eist dat Schuurman meer cijfers geeft.

Schuurman verdedigt zich: "De Vrieze heeft maar één proefwerk gemaakt door absentie en ziekte. U had zich eerder tot mij moeten wenden en de kwestie niet ineens in de vergadering moeten brengen." Blikslager reageert: "Ik wil de reputatie van de school door een dergelijke methode niet in gevaar brengen. Als U de methode die door de vergadering is vastgesteld niet kunt volgen, moet U ontslag nemen!" Schuurman zegt snierend: "Ja, dan was U mij kwijt!" Blikslager zegt boos: "U houdt zich niet aan de afspraak". Schuurman ontkent dit en "had gewenst dat de voorzitter naar hem hadde geluisterd." Het twistgesprek bedaart als Blikslager een gesprek ná de vergadering voorstelt en Schuurman dat aanvaardt. Het gesprek is vooral precair als men weet dat Schuurman sympathiseert met de Duitse gezaghebber.

Dezelfde vergadering wordt onderbroken als leraar Gaemers wordt weggeroepen voor een dringend telefoongesprek. "Daarna mag hij de vergadering verlaten om zich te verweren tegen een dreigende vordering van zijn woning door de overheid." Het is een lange vergadering, nl. van 13.15 tot 15.30 uur. Niet eerder in de verslagen zijn de emoties van Blikslager zo duidelijk naar boven gekomen, hij is altijd de kalmte zelf.

Het laatste schooljaar in oorlogstijd begint, zoals gebruikelijk, met een lerarenvergadering in augustus 1944. Het zal voor enige tijd de laatste vergadering te zijn. En dan weer lijkt de oorlog ver weg. De gewone vergadering-routine wordt afgewerkt: de herexamens, de toelatingsexamens, de taken en de persoonlijke roosters. Hemkes klaagt nog dat er weinig leerlingen vooraan willen zitten. En na korte tijd wordt de vergadering afgesloten. Pas in mei 1945 is er weer een nieuwe lerarenvergadering.

DEBATING-CLUB CICERO

Praktisch vergeten in de historie van onze school is het bestaan van een debating-club, Cicero" genaamd. Directeur Blikslager besteedt hier aandacht aan in zijn terugblik:

De Heer Schoonveld

"Niet onvermeld mag blijven het helaas korte bestaan van de debating-club Cicero. In 1941 opgericht door een groepje leerlingen uit de hogere klassen, leidde deze club een kortstondig maar zeer bloeiend bestaan. De bijeenkomsten werden afwisselend ten huize van de te Ter-Apel wonende leden gehouden in aanwezigheid van mentor en beschermheer. De dikwijls op hoog peil staande besprekingen, onder de voortreffelijke leiding van den heer Schoonveld, hebben zeker tot in hoge mate tot de vorming van de leden bijgedragen. Jammer, dat deze club in 1943 zijn werkzaamheden moest staken, omdat toen het bijeenkomen van jongelui van +/- 18 jaar te gevaarlijk werd en jammer, dat wederoprichting nog niet weer is gelukt, door gebrek aan belangstelling van een jonger geslacht."

H.J. Blikslager, 1946

Een paar weken later, op 8 september 1944, dringt de oorlog ook fysiek de school binnen. Het gymnastieklokaal en overblijfruimtes voor de leerlingen worden door de Duitsers in beslag genomen. Het gymlokaal wordt een opslagruimte, de andere twee ruimtes worden ingericht voor een wacht. Blikslager constateert: "met onze vrijheid in de school was het gedaan." Op 16 september worden nog eens acht lokalen gevorderd. Als dan in dezelfde maand ook nog de leerlingen worden opgeroepen voor de aardappeloogst, wordt besloten om de school te sluiten.

Na de oogst wordt overwogen om de school weer te openen. Rond dezelfde tijd, eind oktober, verbiedt de commissaris van de provincie het geven van lessen vanwege de precare brandstofvoorziening. De lessen op school worden gestaakt. Op 4 november 1944 wordt het hele schoolgebouw door de Duitsers gevorderd. Blikslager en het lesgevend personeel staan voor een moeilijke kwestie. Hoe kan er toch nog iets van onderwijs aangeboden worden? De oplossing is even creatief als simpel. Besloten wordt om lestaken uit te delen. Blikslager legt uit:

Bioscoop "Flora" annex cafe restaurant Schot waar in het laatste oorlogsjaar de diploma's uitgereikt worden. Overigens resideerde tijdens de bezetting in Schot de commandant van de Duitse Wehrmacht Keimer.

"Iedere maandagmorgen kwamen docenten en leerlingen daartoe tezamen in enige lokalen van de lagere school in de Schotslaan, welwillend ter beschikking gesteld door het hoofd, den heer Wester. Met een onderbreking voor de kerstvacantie werd deze werkwijze voortgezet tot de Paasvacantie. Na de vordering van de lagere school door de Lünenburgers (NSB-ers en meelopers die in september 1944 naar Duitsland waren gevlucht, red.), werd ons door den heer Liefhebber gastvrijheid verleend in de U.L.O. school. De opkomst der leerlingen was lang niet volledig, hetgeen te verwachten was (in een schrijven aan de inspecteur heeft Blikslager het over 90 leerlingen van de 132, red.). De oudere mannelijke leerlingen waagden zich veelal niet op de weg en het tekort aan rijwielbanden en het ontbreken van openbare middelen van vervoer, hielden vele leerlingen thuis. Helaas lieten zich enige leerlingen dwingen tot O.T. arbeid (arbeidsinzet van mannen tussen 17 en 40 jaar voor de Duitsers, red.). Toen na de Paasvacantie de geallieerden reeds in de richting van Ter Apel oprukten, kwam er natuurlijk niets meer van het uitreiken van taken."

Op 12 april 1945 wordt Ter Apel bevrijd. De school wordt dan gedurende een paar maanden geconfronteerd met de nawerkingen van de oorlog. De lessen kunnen nog even niet

gegeven worden, want de Poolse bevrijders gebruiken het gebouw voor korte tijd als hun onderkomen. Daarna worden Poolse en Russische vluchtelingen uit Duitsland aan de Oudeweg ondergebracht. Als die weer vertrekken, worden de lokalen ingericht om "NSB-ers en dergelijke delinquenten" (in de woorden van Blikslager) vast te houden onder toezicht van de burgerbescherming.

Tot ergernis van de directeur blijven de NSB-ers langer dan was voorzien. Het militair gezag geeft in mei echter het U.L.O. gebouw vrij en besloten wordt om daar de lessen op te starten. Het is een voorzichtige start. De U.L.O. stelt vijf lokalen beschikbaar. De onderbouw krijgt op twee dagen les, de bovenbouw op drie dagen.

De 15e mei begint om half negen met een lerarenvergadering, uiteraard in het gebouw van de U.L.O. Blikslager opent met de volgende woorden:

"Wij zijn vrij, vrij in ons denken, vrij in ons spreken, vrij in onze beweging. Niet meer hoeven wij ons te verbergen voor een vijand voor wie geen middel te gemeen was. Echter, wij moeten onze vrijheid waard zijn, dat geldt voor de jeugd en voor onze leiders."

Koningin Wilhelmina die in 1939 een bezoek brengt aan de militairen die vanwege de mobilisatie waren gelegerd in bioscoop Flora.

In die vergadering wordt ook de personeel-problematiek aangeroerd. Adriani en Janus hebben geen fietsbanden en kunnen dus niet uit Veendam komen. Popken is verbonden aan de P.O.D. in Ter Apel om rechediensten uit te voeren en Ongena (geschiedenis) is niet meer aan de school verbonden. Schuurman heeft dan huisarrest vanwege zijn politieke gezindheid. Met een gezamenlijke inspanning wordt het onderwijs verzorgd. De heren Liefhebber (Engels) en Bergmans (wiskunde en mechanica) van de U.L.O. komen het team versterken. Schoonveld neemt naast de uren Nederlands ook de geschiedenislessen voor zijn rekening. Blikslager zelf gaat naast scheikunde ook natuurkunde geven. De lessen plant- en dierkunde, kosmografie en lijntekenen worden niet gegeven.

Zo wordt dan met onvolledig rooster het einde van de cursus bereikt en 28 juli reikt de directeur de rapporten uit in de bioscoopzaal 'Flora'. De bevordering is vrijwel steeds 'voorwaardelijk'. Er worden maar drie leerlingen afgewezen. De vijfde klassers krijgen bij Koninklijk Besluit van 8 juni 1945 het diploma naar het model van september 1943. Het is een eindexamen zonder puntenlijst. Blikslager drukt de leerlingen op het hart te laten zien dat ze het diploma waard zijn.

Op dat moment worden er nog steeds NSB'ers in het gebouw aan de Oudeweg vastgehouden. Het is daarvoor kennelijk ook geschikt, zo schrijft Blikslager aan de inspecteur: "De H.B.S. is zo praktisch ingericht, met vele vertrekken, zodat een goede indeling van de arrestanten en een eventuele afzonderlijke plaatsing mogelijk is." Een verslag van een wachtcommandant op de H.B.S., Theo Willem Fortuijn (tijdelijk wonende aan de Koningstraat 42 in Ter Apel), geeft in een persoonlijk verslag een beeld van 'achter de schermen'. Een passage uit zijn verhaal:

"We gingen weer terug naar Ter Apel en daar hadden we een lang verhaal te vertellen over onze fietstocht naar Duitsland. Het aantal gevangenen in de scholen nam gestaag toe, maar door onze onzorgvuldigheid ontvluchtten ook steeds NSB-ers. Er was wel een wachtsysteem voor de bewaking maar dat was niet waterdicht. Ik had een kaartsysteem en een rouleersysteem bedacht om het ontvluchten onmogelijk te maken. Toen ik dat naar voren bracht bij de leiding werd ik bevorderd tot wachtcommandant.

Er zaten zowel mannen als vrouwen in de schoollokalen en het eten en drinken alsmede de bewassing moest ook geregeld worden. Intussen kwamen ook veel Canadese soldaten in Ter Apel, doch dat was over het algemeen genomen tuig van de richel. Vaak waren dat mensen uit de Canadese gevangenis die vrij kwamen als ze tekenden voor de oorlog tegen Duitsland.

Verschillende malen kwamen 's avonds soldaten die een vrouw wilden hebben. Toen ik uitlegde dat het gevangene nazi's waren en dat dus niet zo ging, zeiden ze dat onbelangrijk te vinden en trouwens die kleine burgers waren niet belangrijk. Het ging meer om de grote en dikke nazi's, die moesten gepakt worden. Soms kwamen ze met drank en pistolen om te ruilen tegen een vrouw, maar ik vertelde hun dat ze moeilijkheden kregen met de MP en beter weg konden gaan. Soms viel er nauwelijks met ze te praten omdat ze stomdronken waren, dan trokken ze wel eens hun pistool en begonnen ze te dreigen. Ik had al met de jongens afgesproken dat we geen weerstand zouden bieden als ze naar binnen wilden dringen, maar dan direct de militaire politie te bellen. Die kwamen dan heel vlug om ze in te rekenen.

...

In de H.B.S. van Ter Apel waren niet alleen gevangene nazi's, maar ook enkele vluchtelingen die onderdak moesten hebben. Zo was er een Russisch meisje tijdelijk ondergebracht. Ze legde er op aan dat ze in Holland wilde blijven en zo begon ze mij in te palmen met de bedoeling om mij te trouwen, dan zou ze hier mogen blijven. Ze beloofde mij dat ze het mij niet moeilijk zou maken en na ons trouwen wilde ze wel toestaan dat we ons eigen weg zouden gaan. Het liefst wilde ze echter dat we bij elkaar bleven, want ze zou toch wel van mij kunnen houden, dacht ze. Hier ging ik echter niet op in en ze vertrok verdrietig naar Rusland."

Blikslager blijft intussen bij de instanties aandringen op het zo snel mogelijk vrijmaken van de school. Zijn belang is duidelijk. Hij wil het nieuwe schooljaar zo 'normaal' mogelijk starten. Op 23 juli 1945 meldt hij dan ook met een zucht van verlichting aan de inspecteur: "De ontruiming van de H.B.S. is inderdaad begonnen. De eerste groep N.S.B. ers is vandaag weggevoerd". De ontruiming gaat dan vlot en in augustus is de school weer beschikbaar.

Voordat het nieuwe schooljaar weer kan starten, moet het gebouw grondig worden schoongemaakt en gedesinfecteerd. Bovendien moeten de boeken van Nationaal-Socialistische schrijvers worden verwijderd. De docenten wordt gevraagd om te helpen bij het opruimen van de ravage, om overzichten te maken van de vernielingen (er is vooral veel glasschade), om de kaartsystemen weer op orde te brengen en de in veiligheid gebrachte bibliotheek weer terug te brengen naar school.

De docenten kunnen voor hun lessen en bijeenkomsten dus nog niet in de school terecht, maar de stemming is desondanks uitstekend. Vergaderd wordt er veel en dan steeds bij een collega thuis.

Op de vergadering van 27 juli 1945 staat de 'herovering van het schoolgebouw' op de agenda. Er wordt natuurlijk uitvoerig gepraat over de inrichting van het komende schooljaar. Maar Schoonveld schrijft tussen grote haken en dus eigenlijk buiten de orde van de vergadering: "Hier wordt de vergadering op de aangenaamste wijze verstoord: de vrouw des huizes presenteert koffie!"

Naast deze naoorlogse perikelen heeft Blikslager nog een andere kopzorg. Op 1 september 1944 is in Emmen het Gemeentelijk Lyceum van start gegaan. Emmen is dan met meer dan 50.000 inwoners uitgegroeid tot de grootste gemeente van de provincie Drenthe. De stichting van een dergelijke school is voor de neutrale beoordelaar dan waarschijnlijk ook een logische stap. Zo niet voor Blikslager (en zijn collega in Coevorden). In brieven aan het Ministerie van Onderwijs, de inspecteur en aan de zuiveringscommissie trekt hij fel van leer tegen deze school. Volgens Blikslager dient de school direct gesloten te worden. Het is immers onder bewind van de vijand gesticht. Bovendien heeft de school heel nadrukkelijk geprofiteerd van de goede verstandhouding met deze vijand. Blikslager geeft een aantal voorbeelden. De leerlingen van de H.B.S. werden opgeroepen om mee te helpen bij het aardappelrooien in oktober 1944, die van het lyceum niet. De H.B.S. moest de maand daarna sluiten vanwege brandstoftekorten, het lyceum mocht doorgaan. De leerlingen van het Emmer Lyceum waren vrijgesteld van OT arbeid, die van de H.B.S. werden wel opgeroepen en moesten onderduiken. Enige leerlingen van mijn school, zo schrijft Blikslager, 'doken' daarop onder in het Emmer Lyceum. We citeren uit enkele brieven, die Blikslager tussen mei 1945 en juli 1946 schrijft:

"Wat alle lyceumstichters in Emmen niet gelukt is, zelfs niet in 1942 ... is gelukt aan den NSB burgemeester Best. Zijn wethouder van onderwijs, de heer Zegering Hadders (oudleerling van de H.B.S. in Ter Apel, red.) , die overigens 'goed' is en nu loco-burgemeester is, een warm voorstander van een lyceum te Emmen, heeft den aalmoes uit de handen van dezen Duitschen knecht wel willen aanvaarden. Ik kan zijn houding niet bewonderen."

"...een goed Nederlander zou zijn kinderen er niet heen willen zenden."

Uit de Leeuwarden Courant 27 jan 1943

INSTALLATIE BURGEMEESTER NIEUWE PEKELA.

Zaterdag is de nieuwe burgemeester van Nieuwe Pekela, de heer Th. Heeg, voorheen leeraar lichamelijke oefening aan de R.H.B.S. te Ter Apel, geïnstalleerd. Na voorlezing van den benoemingsbrief hield de bestuursraad, de heer Ger Grieven, een installatierede.

Burgemeester Heeg bracht vervolgens dank voor het in hem gestelde vertrouwen en weidde uit over de beginselen van het nationaal-socialisme en richtte zich tot het gemeentepersoneel en raadsleden, waarbij hij een beroep deed op aller medewerking.

Hierna voerden nog het woord de gemachtigde van den leider, de heer Maarsingh, J. Drenth uit Winschoten namens den kring van N.S.B.-burgemeesters, mej. C. Bakker als leidster van de landsvrouwen en enkele anderen.

In de trouwzaal werd vervolgens een receptie gehouden.

EEN VERSLAG VAN BLIKSLAGER

Bij een inventarisatie van de situatie op school in 1944, meldt Blikslager een aantal interessante zaken. Drie grepen uit zijn verslag:

- Blikslager noteert de 'herkomst' van de leerlingen:
29% van de leerlingen komt uit de winkelstand
18% van de leerlingen komt uit onderwijsgezinnen
16% van de leerlingen komt uit gezinnen van lagere ambtenaren
12% van de leerlingen komt uit landbouwersgezinnen
11% van de leerlingen komt uit het gezin van een notabele
7% van de leerlingen komt uit arbeidersgezinnen
7% van de leerlingen komt uit het gezin van een caféhouder
- De school heeft geen bijzondere maatregelen genomen vanwege de oorlogssituatie. Alleen de schooltijden zijn aangepast in verband met de slechte verbindingen en er zijn verduisteringsmaatregelen getroffen.
- Blikslager noteert ook: "Over het algemeen komen de jongelui uit eenvoudige milieus. Ze weten, dat ze hun ontwikkeling van de school moeten krijgen. Doen dan over het algemeen goed hun best. Ze hebben daarbij de neiging zich bij de zaak te houden. Alles 'wat niet nodig is' beschouwen zij als ballast. Daardoor bestaat er bij sommigen de neiging de moderne talen te onderschatten en de wis- en natuurkundige vakken te overschatten. Misschien ook is de liefde voor talen gering. De belangstelling voor de A- afdeling is daardoor matig."

"En nu ik weer, zij het op halve kracht de lessen hervat heb, blijft het Lyceum rustig volle kracht doorwerken en blijven de meest afvallige leerlingen van mijn school op de Lyceum cursussen."

"... dit verkeerde Lyceum blijft rustig bestaan en kan zelfs een stukje in de Emmer Courant doen zetten."

Op 22 juli 1945 schrijft Blikslager, ongetwijfeld in de emotie van de naoorlogse dagen, het volgende aan de inspecteur van onderwijs, de heer de Bruin:

"Bedenken wij dan, dat de vrienden van den landverrader Best, die de stichting van den Lyceum mogelijk maakte, den directeur van de Rijks H.B.S. te Coevorden Ir. Mantel, vermoord hebben, dat mijn school bij de Duitsers bekend stond als de 'anti-deutsche Schule', omdat ik iedere medewerking bij de vordering van het schoolgebouw weigerde en

mijn leerlingen uitdrukkelijk verbood met de Duitse soldaten te spreken.

...

Ik zou mij dan ook in mijn diepste gevoelens van rechtvaardigheid gekwetst achten, indien dit Lyceum zou blijven bestaan en met de grootste nadruk verklaren, dat ik het voortbestaan van dit Lyceum onaanvaardbaar acht."

Alle pogingen van Blikslager zijn tevergeefs. Op 31 januari 1946 brengt hij samen met de directeur van Coevorden een bezoek aan de Minister van Onderwijs. Als laatste poging volgt er nog een brief op 14 maart 1946 aan het ministerie, waarin hij het Gemeentelijk Lyceum omschrijft als "een door moffen gestichte school". Het levert niets op. Op 8 juli 1946 concludeert Blikslager: "ik heb mij er bij neer te leggen". Het Gemeentelijk Lyceum blijft bestaan en de gevolgen daarvan zijn de school in Ter Apel bijna noodlottig geworden. Daarover later meer.

De docenten hebben er in september 1945 duidelijk weer veel zin in. Er moet dan ook veel gebeuren. De leerlingen hebben immers in het laatste oorlogsjaar veel achterstand opgelopen. Directeur Blikslager maant zijn leraren al op de eerste vergadering "voorzichtig te zijn met de dosering van huiswerk en proefwerken." Besloten wordt om tot 1 december uitsluitend te werken aan de achterstanden en dan ook pas over te gaan tot definitieve bevorderingen. Die van juli waren immers voorwaardelijke bevorderingen geweest.

Maar nog niet gaat alles van een leien dakje in dat schooljaar. De school kampt met een kolentekort en moet gedurende drie weken gesloten worden. Het onderwijs voor de hoogste klassen moet echter doorgaan, zo besluit men. De lessen kunnen voor de vierde klassen doorgezet worden in de schaftlokalen van de Ago-fabrieken. De vijfde klassen moeten afzien. Zij krijgen les bij, zoals Blikslager omschrijft, "kachels met zeer primitieve schoorsteenpijpen, waarvoor de leerlingen zelf de turf meebrachten."

Veel aandacht is in het bovenstaande besteed aan de buitengewone zaken waarmee de

school in de oorlog wordt geconfronteerd. We moeten echter niet uit het oog verliezen, dat de grootste tijd van de oorlog naar omstandigheden 'redelijk normaal' verlopen is. Zo zijn er ook bijvoorbeeld de onvermijdelijke wisselingen in het lerarenbestand. Ook in de tijd van de oorlog is het een komen en gaan van leraren. Enkele leraren moeten hier met nadruk genoemd worden.

We moeten hiervoor teruggaan naar 1939, als Blikslager aantreedt. In de zomer van zijn komst vertrekt de gewaardeerde leraar Hoffenkamp naar Utrecht. Hij zal niet helemaal uit het oog verloren raken. Met Blikslager komt een jonge leraar biologie, Fop. I. Brouwer. Brouwer zal later vooral naam maken als columnist van de RONO (de voorloper van radio Noord) en de VARA. Op school maakt hij direct indruk. Hij neemt de leerlingen vooral veel mee naar buiten en geeft een concrete invulling aan de term 'aanschouwelijk onderwijs'. Zoals zo vaak kan de school hem echter geen zekerheid bieden. Er zijn slechts acht lessen voor hem beschikbaar en daarmee kan hij de kachel niet laten roken. Na een jaar vertrekt hij alweer, om zijn loopbaan te vervolgen aan de Middelbare Landbouwschool in Groningen. Opvolger van Brouwer is Dr. Adriani die al een paar keer ter sprake is gebracht. Adriani vertrekt in 1946 naar de Rijks H.B.S in Alkmaar en Enkhuizen.

Ook al genoemd is het vertrek van Dr. Schreuder in 1941. De opvolger van Schreuder is de heer Janus, die ook al weer vlot een andere school vindt. Janus vertrekt in 1946 naar Hilversum.

In maart 1943 komt de opvolger van de NSB-er Heeg naar Ter Apel. Met de heer Blik komt er een enthousiaste gymleraar uit Den Haag binnen die tot aan zijn pensioen de school op verschillende manieren dient. Voor Blik is zijn stap naar Ter Apel een manier om te voorkomen dat hij les moet gaan geven aan de Duitse bezetters. Hij ziet zijn overgang naar Ter Apel dan ook als een tijdelijke noodstap. In zijn eentje komt hij naar Westerwolde, zijn gezin in Den Haag achterlatende. Het bevalt Blik echter in Ter Apel en 'tijdelijk' zal een flink aantal jaren in beslag nemen. Zijn naam zal in de komende hoofdstukken vaker vallen.

De heer Schuurman keert vanwege zijn politieke voorkeuren na de oorlog niet terug naar school. Hij wordt opgevolgd door de heer Balk.

Tot slot moet het vertrek van de heer Gaemers gemeld worden. Tot grote ontzetting van Blikslager vertrekt hij in 1946 naar 'dat' Lyceum in Emmen, de nieuwe 'foute' concurrent.

Paul de Vries en Henk Dekker

HET ZILVEREN JUBILEUM VAN 1946

In 1946 bestaat onze school 25 jaar. Reden voor velen om deze verjaardag extra luister bij te zetten. Het schijnt dat de kiem van het jubileumfeest, dat op 23 en 24 augustus 1946 gehouden wordt, op het schoolfeest van december 1945 wordt gelegd. Op dat feest verschijnen veel oud-leerlingen die dan de eerste plannen smeden voor een groot jubileumfeest.

Het boekje '25 jaren R.H.B.S Ter Apel (De School In't Zilver)', dat in het kader van de verjaardag wordt uitgebracht, gaat uitvoerig in op het feest. Het boekje is feitelijk een uitgebreide versie van 'De Oude Weg', het blad van de oud-leerlingen vereniging. Het verschijnt bijna een jaar na het feest in mei 1947. In het boekje vinden we de uitvoerige toespraken van de eerste drie directeurs van de school. Elke directeur blikt uitvoerig terug op zijn periode als hoofd van de school en vertelt van de ontwikkelingen zoals hij

Tegeltabelau in de hal van het A-gebouw, ontworpen door Johan Hemkes

ze gezien heeft. Het boekje is hiermee het eerste jubileumboekje en voor ons een dankbare bron van informatie.

Alle reünisten op een foto in 1946

De organisatie van het jubileumfeest ligt in de handen van de Lindeijer Vereniging en dan met name in die van de heer en mevrouw Wams-Panman en de heer H.J. Kuipers, zo lezen we. Er kwam, aldus de schrijver, "een gemeenschapszin naar voren..., zoals men zich die zou wensen om onze bedroefde wereld uit zijn impasse te redden."

Er moet veel worden geregeld. Nederland kampt nog steeds met een voedselschaarste, zodat de reünisten elk met bijvoorbeeld een pakje suiker en boter onder de arm arriveren. De gasten moeten ook hun eigen voedselbonnen en bestek meenemen voor het diner! Er is een 'reisadviseur' aangewezen, die volledig op de hoogte zou zijn van alle trein-, tram- en busdienstregelingen voor het reizen van en naar Ter Apel. Tevens is een 'huisvestingscommissie' in het leven geroepen.

Het is een feest voor de school, maar ook voor de rest van het dorp. Na een schuchter begin, wordt uiteindelijk bij veel huizen de vlag uitgestoken. Het feest begint op vrijdagmiddag om half drie in de hal van de school. De daar aanwezige 'voedselcommissie' ontfermt zich over de goederen. Maar in de hal is het ook het feest van weerzien. We lezen: "Ieder zag hier oude bekenden: zijn buurman uit de 3e klas, waar hij zo goed van kon afkijken, de leraar, die hem er eens uitgestuurd had en ...last but not least...ieder zag

Reinholdt terug, die net als altijd bij de matten stond en praktisch ieder, oud- of jong- oudleerling, met naam en toenaam toesprak."

Het jubileum begint met toespraken. Eerst de toenmalige directeur natuurlijk, Blikslager, die de aanwezigen van harte welkom heet. Dan de heer De Bruin (Inspecteur van het onderwijs), de heer Sassen (Raad van Toezicht), de heer Waalkens (burgemeester van Vlagtwedde), de heer Eerelman (van het oprichtingscomité). Mej. Pieters (oud-lerares Engels) en Jonkheer. Mr. Alberda van Ekenstein (Burgemeester van Marum, namens de oud-leerlingen), die de school een tegeltableau aanbiedt.

Het tableau, dat op de muur in de hal is aangebracht, is ontworpen door Johan Hemkes. Het bevat een regel uit het H.B.S.- lied: 'In de toekomst kun je bouwen - de school zij 't fundament'. Daaronder staat 'V', verwijzend naar Louis Jan Visser, de schrijver van het lied. Rechtsonder staat de Klooster-school afgebeeld met de jaartallen 1921 - 1924. Al met al een mooi eerbetoon aan de eerste jaren van onze school.

Gebrek aan materialen en onvoldoende geschoold personeel veroorzaken echter veel vertraging bij de vervaardiging van het kunstwerk door de tegelbakkerij Tigchelaar in Makkum. De onthulling van het prach-

tige tableau heeft daardoor pas plaats op zaterdag 7 mei 1949 door de weduwe van leraar L.J.Visser.

Nadat mevrouw Polman –Bakker een vijftal jubilerende leraren toespreekt, sluit Blikslager het officiële deel af. Het gezelschap vertrekt dan in de richting van het Boschhuis voor een ‘heel gezellig praatje-achter-het-glaasje’ en een diner.

Na het diner worden de gasten opgeroepen zich naar Hotel Schot te begeven voor de feestavond. De weg daar naar toe moet echter gaan via de Oudeweg, zodat men ziet hoe fraai de school in het licht is gezet: “ettelijke grote schijnwerpers deden de ‘steenklomp’ baden in een zee van licht: het was ook zijn glorie-dag!” Het feest, ‘met toneel, zang en voordracht’ kent in de conference van leraar Hoffenkamp het hoogtepunt, volgens de schrijver. Om twee uur eindigt het feest.

Het jubileum wordt op zaterdag vervolgd met eerst nog het oprissen van de kennis. De oud-leerlingen nemen nog weer een keertje plaats in de schoolbanken. “Hier bleek, hoe groot de leemten in onze kennis toch wel zijn”, aldus de schrijver. Dan volgt de algemene ledenvergadering van de G. Lindeijer Vereniging. Alsof het niet genoeg is, trekt het gezelschap daarna naar het Klooster waar de plechtige herdenking plaats vindt van het jubileum. De herdenking bestaat uit de toespraken van de directeuren die terugblikken op 25 jaar H.B.S. in Ter Apel.

Jubileumuitgave van “De Oude Weg” uit 1946

Op zaterdagmiddag volgt er een voetbalwedstrijd, die volgens de schrijver nogal teleurstellend is, omdat de meeste spelers na tien minuten al ‘op’ waren. Het jubileumfeest wordt afgesloten met een balavond. Hoogtepunt van de avond is het dansen van Ir. Lindeijer en juffrouw Pieters die de wedstrijd dansen ook winnen. De avond wordt afgesloten met een – bijna symbolische – ovatie aan het danspaar.

De schrijver sluit zijn relaas aldus af: “Zo kwam dan een einde aan het Zilveren Jubileum van onze school en wij vragen – net als kinderen, die een prettige dag hebben gehad: “wanneer is het weer feest?”

Henk Dekker

Het jubileumdiner in de grote zaal van het Boschhuis. Men is zojuist begonnen de vis uit te serveren. Het zelf meegebrachte nagerecht (de appels) liggen klaar.

